

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za dvostopno petit-vrsto 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

Našim naročnikom!

Današnji list poslali smo še vsem starim naročnikom. Kdor noče na dalje naročnik ostati, naj na zavitek zapiše, „Se ne sprejme“ in brez nove poštne marke na pošti odda. Vredništvo.

Gospodarske stvari.

Svinjska kužna bolezen „rudečica“.

Spisal Tomaž Wirgler, c. kr. živinozdravnik v Krškem.

Svinjoreja je zelo važna, kajti v denašnjih gospodarskih razmerah daje malemu posestniku precejšnje prihodke.

Po prešičih zelo poprašujejo; to blago je lahko v denar spraviti, lahko je mladega prešička spečati, pa tudi pitani prešiči gredo v tuje dežele. Največe važnosti je pa prešič zavoljo tega, ker je človeku v živež. Mast in meso se na razne načine pripravlja in zavživa se v naj revnejših kočah, pa tudi v naj bogatejših palačah. Zavoljo tega je pa treba gledati, da prešiči dobro vspevajo; skrbeti, da bode ta živa glavica kmetovalčeva obvarovana pred sovražniki in da se bodo redile zmirom boljše pasmi ali sorte. Posebno pa naj se pazi na to, da bode svinjorejec imel od prešičev vedno večje dohodke, da pa tudi zavživalci dobé zdravo in okusno meso po primerni ceni. — O navedenih rečeh pisatelj ne more razpravljati, marveč hoče iz med svinjskih sovražnikov opozoriti le na rudečico (pereči ogenj) ali rudečo bolezen pri svinjah (Rothlauf).

Ta kužna svinjska bolezen nastopi posebno v toplem poletnem času, zlasti ako je dolgo trajala suha vročina in se pripravlja na soparno vlažno in deževno vreme. V tem slučaju postane ta bolezen, če se sicer le posamezno prikazuje, kužna; bolezen se prime cele množice in se razširja od hiše do hiše, od kraja do kraja. V krajih, kjer je ta bolezen, je strah ljudstva nepopisen. In vendar se ljudje ne ravnavajo po postavah, kako se je bolezen obvarovati, prvič, ker je ne poznajo in drugič, ker velikega sovražnika premalo cenijo.

Vzrok bolezní je treba najprvo spoznati, poleg je mogoče ustaviti jo in ubraniti se je. Zavoljo tega podajam tu na podlagi preiskav strokovnjakov in lastnih izkušenj sliko o bistvu te bolezní.

Tvarina, ki napravi bolezen, ki okuži, je bacil, t. j. prav mala glivica (gobica), katero moremo videti še le, ako jo 300 do 500 krat povekšamo; takrat vidimo to glivico kot nitkasto stvar dolgo 0.001 do 0.003 milimetrov (t. j. tisočinski del od milimetra). Ta nitkasta stvar ima v sebi, kedar je dozorela, 0.0005 mm. velika krogovita telesca. Ta telesca so kali glivice in tudi kali bolezní. Glivice same dolgo ne trpé in jih je včasih kmalu konec, kali pa se dolgo ohranijo, po več let se obdržé v lesu, zemlji in gnoju v hlevu; in kedar pridejo ugodne okoliščine, nova redilna tla, vzbudé se k novemu življenju in se čudovito hitro pomnožujejo.

Kužna tvarina je torej rastlinska zajedalka. Tako si moremo razlagati, zakaj je bolezen le v nekaterih letih in v nekaterih krajih več ali manj razširjena in več ali manj razsaja. Kako vspeva ta glivica, zavisi torej od vremena, kakor poljski pridelki, s tem razločkom pač, da smo dobre žetve veseli, vspevanje te glivice pa nam škodo prinaša.

Naj ugodnejša tla za to glivo ali plesen je svinjsko telo, na katerem dela bolezen rudečico. Ta kužna tvarina se drži vseh trdih in tekočih delov svinjskega telesa, pa se prime tudi sape in izparivanja iz telesa in se utegne zanesti po zraku čez daljne kraje.

Po navadi se razširi tvarina, da preide s prešiča na prešiča, ali pa izvira od odpadkov takih živali. Največ pa pripomore, da se razširi kužna tvarina, meso bolnih prešičev, katere je bilo treba poklati, ali ki so na tej bolezni pocepali. Revni ljudje še jedó tako meso; kar ga pa še preostaja, to se razdeli med sosede in vaščane, bližnje in daljne. In če je došla kužna tvarina s svinjskimi kalmi v hišo, pride lahko po odpadkih in pomijah v svinjski hlev in nesreča je kmalu za petami.

Drug način razširjevanja te kužne bolezní je medsebojna pomoč vaščanov pri raznih prilikah in tudi pri tej nesreči. Ko se bolezen prikaže, pri-

dejo sosedje, da bi pomagali obolelemu živinčetu ali pa radovednost pasli. Pri tem pa zavlečejo bolezen na obutvi ali obleki v lastni dom. Večkrat se žalibog tudi pripeti, da vržejo crknjeno svinjo v vodo, ali da jo zavlečejo na pašnike in v gozd, kjer pusté mrhovino ležati, da jo žró vrane in ptice roparice, lisice, psi itd. Ako pridejo praseta k taki mrhovini ali ako posamezne kose psi v vas zavlečejo, nastanejo nove bolezni. Na podoben način se tudi rudečica razširja, ker se cerknjeni prešiči prepusté včasih ciganom, ali da ti že zakopano mrhovino izkopljejo, po gozdih in pašnikih povžijejo, odpadke in drob pa kar ležati pusté.

Glivica in kali se rade obdržé tudi v gnoju in v zemlji v hlevih; od tod se pa te kali večkrat čez leta in leta zopet prikažejo. Razumno je, da se gospodar boji za gnoj, ki je tako važen pri vsaki kmetiji in da ga neče uničiti. Ali ravno gnoj mu je v teh okoliščinah v največjo škodo. Ako se gnoj iz okuženih hlevov izvozi na njive in podorje, posejale so se ob enem kužne glivice, ki preidejo iz zemlje v poljske pridelke. Taka krma prinese v hišo zopet novo bolezen.

Ako se pač kužna tvarina ni odstranila ali uničila, vtegne se po nekaterih hlevih tako vgnjezditi, da se dotični gospodar s svinjorejo kar nič več ne more pečati, ker pokonča rudečica ne samo nakupljene ampak tudi doma izrejene prašiče. Našel sem veliko taci hlevov pri svojem delovanju. — Bolezen napade zlasti polletne in enoletne svinje, pa se loti tudi mlajših in starejših živali. Ne prikaže se povsod enakomerno; opazilo se je, da so bili pri več prešičih le posamezni napadi, ki se pa čez daljši ali krajši obrok zopet ponavljajo.

Navadno najdejo nekaj prešičev zjutraj v hlevu bolnih ali že mrtvih. V nekaterih slučajih se razširja bolezen tako hitro, da so prešiči zjutraj še na videz zdravi, a ko se jim opoludne poklada, so že crknjeni v hlevu. V nekterih krajih je ta bolezen kar stanovitna postala, število svinj se je vsled te kuge zelo zmanjšalo. Da le malo sprevidimo zgubo, katero dela ta bolezen, dovolim si navesti iz uradnih izkazov, da je bilo l. 1887. konjedercu v Leskovcu izročenih 154 vsled rudečice pocepanih svinj, da jih je zagrebil. Ti cerknjeni prešiči so bili le iz dveh občin: Cerklje in Krško. Če se vzame cena prešiča poprek le po 20 gld., znaša zguba 3080 gld. za to malo okrožje. Pri tem številu pa niso vračunjeni oni slučaj, kjer skrivajo bolezen in kjer posestniki mrhovino sami odstranijo. To nas mora nagniti, vsaj je zadnji čas, da moramo od vseh strani tega sovražnika svinjoreje napasti in ga uničiti. Dokler pa imamo občinske upravnike, ki se pri došlih oznanilih o crkanji prešičev vsled rudečice izrazijo s tem le svetom: „dajte mrho ciganom, pa nimate

druzi sitnosti“, ni misliti, da bi se zatrla nevarna bolezen.

Da je pa mogoče svinje te bolezni oprostiti, nam je dokaz mokronožki sodnijski okraj, kjer je skozi več let v občini Št. Rupert razsajala. Tukaj se je bolezen uničila po skupnem delovanju c. kr. okrajnega glavarstva, občinskih predstojnikov in zlasti previdnih posestnikov samih.

Ako napade bolezen živali na prostem, hité hitro domu, da iščejo po svojem nagonu pomoči pri človeku. Živali so omamljene, omahujejo z zadnjim koncem in videti jim je, kakor bi bile pijane; k tem prikaznim se pridruži bolestno kašljanje, grizenje po trebuhu, ker se živali zvijajo, valajo in rijejo po stelji. Na telesu se pokažejo začetkoma rudeče pege, ki se razširijo in združijo. Kjer so se pege prikazale, začnejo se mehurji delati. Živali žeja in rade pijejo mleko, za drugo hrano pa ne marajo. Ako se bolezen srečno izteče, okrevaajo kmalu, mehurji se posušé v hraste in koža se lušči. Ta rudeča bolezen ima torej, ako ni huda, veliko podobnost s človeškimi kozami. Ako se pa nesrečno izide, razširijo se rudeče pege, koža se rudeči na spredjem delu glave, na ušesih, ob vratu, prsih, na trebuhu, na spodnjih nogah, pod repom in na zadnjih stegnih. Ko se bliža živinčetu konec, postane koža modro-rudeča. Zdaj otekajo grlo in vratne žleze. Med to boleznijo se živalim vzdiguje; izrigajo tudi krmo s steklenasto slino, združeno z žolčem. Ker imajo oteklino v grlu, zato živali hripavo in bolestno krulijo. Rudečkasta barva kože pa ni vselej tako očita, včasih jo je poznati le malo ali celó nič ne. Bolezen je pa vedno z veliko mrzlico združena. Proti koncu te bolezni otrpnejo in onemorejo živali, ki v malo urah poginejo.

(Konec pride..)

Potreba kmetijskih šol.

Spisal I. Belé, kmetijski učitelj na Bolgarskem.

Kmetijstvo je važno. Ono izgotavlja s pomočjo narave, t. j. zemlje in podnebja nove tvari. Ono krije naj potrebnejše človeške potrebe, kakor hrano, obleko; zajedno je pa tudi podlaga mnogobrojnih obrtnij, koje hranijo milijone in milijone ljudi. Brez pridelkov kmetijstva ne bi shajale industrije: mlinarstvo, žage, fabrikacija sladkora, pivovarstvo, žganjarstvo, usnjarstvo itd.

Iz teh važnih razlogov je bilo kmetijstvo uže v starem veku predmet osobite pozornosti. O tem nam pričajo ostanki kanalov v Egiptu, Perziji itd. Tudi stari Rimljani so se bavili z umnim kmetijstvom. Važnost kmetijstva dokazuje nam tudi pogansko bogočastje, ker so poganski narodi imeli za kmetijstvo posebne bogove. V srednjem veku je žalibog nekako propadalo kmetijstvo. Časi lakote in bolezni so sledili. Sedaj so pa spet me-

rodajni gospodarji opozorili na njegovo važnost, in vsaka skrbna vlada počela ga je po zmožnosti podpirati. Le na Kranjskem premalo spoznavajo to. Naš kmet le preveč kmetijski nauk prezira ter pravi: „Moj ded in praded bavili so se od mladosti do visoke starosti s kmetijstvom, gotovo sta ga boljše znala kakor drugi širokoustneži, ki le iz knjig svojo modrost srkajo. Zajedno pa toži tak modrijan svojo bedo, koji so po njegovem mnenju krive samo slabe letine in slaba trgovina, visoki davki itd. V tem mnenju pa bednega kmeta podpirajo včasih še omikani ljudje, ki večkrat nimajo pravega pojma o kmetijstvu. Taki možje so s svojo površnostjo in puhlostjo največje zapreke napredku. Prevideti nočejo, kakošne premembe zahtevajo nove razmere, kakor n. pr. odlične kupčijske zveze komunikacije, svetovna trgovina, povišane človeške potrebščine itd.

Vse napreduje, ako pogledamo na kmetijstvo v družih deželah naše monarhije, ali posebno v družih državah, v Nemčiji, Franciji, Italiji ali celo v mladih balkanskih državah (?) vidimo, da kmetijstvo na Kranjskem še daleč zaostaja. Letine so tu in tam res neugodne, pa tudi zato, ker kmetovalci ne znajo rodovitnosti zemlje t. j. rastlinske hrane v primernem ravnotežju vzdržati; gnojenje je večidel pomanjkljivo, obdelovanje zemlje je tudi kaj prvotno, seme dostikrat slabo itd. Tožba o slabi trgovini je tudi večinoma navadna beseda starokopitežev. Slabe trgovine je pri nas na Dolenjskem krivo pomanjkanje železnice.

Skušnja in opazovanje nas uči, da današnje poganjanje v trgovini zahteva dobre pridelke, ki so za svetovni trg sposobni. Slabo vino in slabo sadje ne more med svet. Domačemu pridelovalcu morebiti dobro diši, a nekoliko milj daleč so ljudje po vsem družega mnenja. Razun tega treba, da so pridelki tudi v za trgovino primernem stanu. Pri našem slabem kletarstvu ima pravi vinski trgovc mnogo več posla z vinom. Nikdo se rad ne poda v nevarnost! Naši kmetje tudi precej dražje pridelujejo kakor drugod, zato ker se ne poslužujejo orodja in strojev, kateri delo veliko zmanjšajo.*) — Veliki davki so nekoliko vzrok bede našega kmetijstva pa tudi neznanje važnih nauk. Istina je da so kmetije pri nas majhne. Se ve mali posestnik se ne more baviti s kapitalom, kakor veleposestniki.

Največ pa odvisi dober dobiček od kmetijstva od dobrega računanja. To ni samo knjigovodstvo o dohodkih in stroških; treba je tudi računati dohodke in stroške rastlinske hrane, treba vedno premišljevati, kakov način najbolje izdà itd. Za vse to pa ni dosti sama toliko hvaljena izkušnja. Duša so učeni nauki. Delo treba da se ravna po

zakonih pridobljenih nauk. Ti nauki se dobivajo na kmetijskih šolah. Za narod so v ožjem pomenu samo nižje kmetijske šole pomenljive. One so večinoma le za posamezne dežele za posamezne okraje, in so torej urejene po krajevnih razmerah. Tu se učenci izgojajo v vseh strokah, koje morejo na svoje vpotrebiti, one so samo za bodoče posestnike. Žalibog pa ni obiskovanje taciš šol primerno. Največe število obiskovalcev so ponesrečeni dijaki srednjih šol, ki se po dovršeni šoli le klatijo po svetu.

Zakaj pa kmetovalci ne pošiljajo svojih sinov na takšne šole? Odgovor je lehek. Kmetu je odrasli sin dober delavec. On mu prihrani hlapca. Ako toraj pošlje svojega sina na eno ali dve leti v šolo, zgubi dobro delavno moč, katero mora nadomestiti z drugo. Kako toraj temu v okom priti? Treba je paziti, da gospodarski dobiček kmeta ne plaši s šolanjem njegovega sina. Morebiti da bi bilo uspešno, da se kmetijski poduk omeji samo na zimo, kedar nimajo kmetje toliko dela. V zimi morejo se učenci seveda le nekaj umnega kmetijstva naučiti, vendar pa vidijo nekaj v pivnici, o cepljenju itd. Da se pa učenci izurijo tudi v družih — pomladanskih, jesenskih — opravilih, bi bilo morda dobro, da se pokličejo le ob gotovih dobah na kratek čas. (Ko bi bili vsi blizo doma, bi to morda šlo. Opom. Vred.)

Na taki način bi bilo pričakovati, da bodo kmetijske šole bolj obiskovane, da torej polagoma vsi kmetje dobijo večjo zaupnost do njih in da se odstranijo vsi predsodki proti novostim.

Vidin, 2. oktobra 1888.

Koze.

Lani je bila ta nalezljiva bolezen ob tem času v Ljubljani prav huda; letos se pa oglašja v nekaterih okrajih po deželi, zlasti v litijem in krškem okraju. Ta bolezen se zanese. N. pr. na Raki v krškem okraju, kjer koze tako hudo razsajajo, da so na sv. Štefana dan 7 ali 8 ljudi na kozah umrlih zakopali, dokazal je zdravnik, da jih je v neko vas te fare zanesla ženska, ki je potovala v Ljubljano in ondi jih nalezla. Ta bolezen bi se najprej zatrla, ako ne bi ljudje hodili h kozavim bolnikom in ako ne bi sploh iz takih hiš hodili okrog po svetu. Iz vasi, kjer se ta bolezen prikaže, ne bi smel za nekaj časa nobeden drugam, ljudje ne bi smeli hoditi ne v šolo, ne v cerkev, ne v bližnje mesto ali trg, ne k gosposkam, nikamor pač. Ali kaj takošnega ukažejo gosposke malo kdaj, zavoljo tega se pa zanese bolezen od vasi do vasi. Mi moremo le to svetovati, da se ljudje ogibljejo bolzni s tem, da zlasti ne zahajajo v hiše, kjer so kozavi bolniki, da zdravi ljudje iz takih hiš le malo med svet

*) Stroje kupovati je pač mogoče le večim posestnikom.
Vredn.

hodijo in da se na snažnost gleda kolikor mogoče. Da bodo pa naši čitatelji bolje spoznali, kakošna je ta bolezen in kako se je treba zdraviti, podamo jim tu iz Volčičevega „Domačega zdravnika“ nekoliko poduka o kozah:

Koze so nalezljive; pa se malokdaj lotijo človeka, ki jih je že kdaj spasel, in če tudi zopet pridejo, niso tako hude. Skrnoba ali nalezljivost je v zgnojenih mozoljih, pa tudi se spreha v bližnjem zraku s tem gnojem okuženem.

Prave koze imajo svoj gotov čas, v katerem dozori. Človeka pretresa neprijeten mraz, slabo mu prihaja, tudi pot ga obdaja. Čez 4 dni vročina in mraz pojenjata, in prikažejo se rudeče bunčice s svetlimi mehurčki na vrhu, naj poprej po obrazu, po rokah in po prsih, potem po vsem životu, ter rastejo vedno večji po vrsti, kakor so izhajale. Sedmi dan se začnejo gnojiti in takrat nastane zopet mrazenje, ki je nevarno in lahko umorivno. Celo telo zateče in težek smrad nastane. Enajsti dan se začnejo sušiti ter odhajajo zopet po vrsti, kakor so prišle; mešajo pa tudi med izmečke bolnikove svoj smradljivi gnoj. 15. ali 17. dan se mozolji skoraj vsi posušijo v začrnele kraste, ki kmalo odpadejo; pa vendar dober sled za seboj pustijo v spomin kozavemu človeku.

Nespametno, škodljivo je, da kozavega nezumno zadevajo in zagrinjajo misleči, da bi grdih koz ne premrazili. Bolnik naj bo bolj na hladnem kot na vročem; zrak naj se vedno čist ohrani. Sama juha naj mu bo hrana; za pijačo nekoliko prestane vode, tudi malo kislata sme biti, v spremen tudi kisl siratka. Bog ne daj pa močnih dražljivih pijač! — Bilo je v neki vasi prav veliko bolnikov kozavih. Priporočil sem, naj ne dajo vina bolnikom. Ali kaj si zmislil, da bi dejal, bedasta ženska? Ko obišče svojo sosedo, kateri so se koze najbolje spuščale, in je ta piti prosila, jej vina zavre, ter jej ga da, da bo bolj močna in lažje koze premagala. Pa koze s tem dražene, so jo urno zadušile. Ravno tako so zamorili prav trdnega moža v najboljših letih z vinom. Kdor ne uboga, ga tepe nadloga.

Da se koze po obrazu, na oči preveč ne nakopičijo, se sme obraz večkrat obrisati z robcem v hladno vodo pomočenim; vendar bolnik takrat v potu ne sme biti. Ako je vrät hudo napaden, naj kozavi večkrat grglja nekoliko mlačnega čaja, ajbiževega ali bezgovega cvetja. Zamazane oči z mlačnim mlekom odmoči. Kozavim dojenčcem mati ne sme hrane odtegniti. Varuje naj se pa vsega, kar kozavim škoduje.

Najboljši pripomoček zoper koze je stavljenje koz. Ako človeka tudi napadejo, vendar jih dokaj lažje prepase, ako ima stavljenje. Odraslim je dobro to stavljenje ponoviti.

Kaj je novega po avstrijskem cesarstvu?

Najmlajša hči našega presvitlega cesarja nadvojvodinja **Valerija** zaročila se je z nadvojvodom **Francem Salvatorjem**, daljnim sorodnikom cesarske hiše.

Naš milostni **knezoškof ljubljanski** dobil je od cesarja častno dostojanstvo tajnega svetovalca, najvišje, katero sploh podeli cesar.

Štajerska dežela je vzela 12 milijonov goldinarjev na posodo. Tudi deželni zbor bode zboroval nekaj dni, da nekako premeni stare deželne dolgove, kakor je to uže storil deželni zbor kranjski.

Na **Dunaji** je naseljenih veliko Slovanov, posebno Čehov. To nekaterim Nemcem ni po volji in zagnali so velik krik. To pa nikakor ni prav drugim mirnejšim Nemcem, češ, Dunaj kot državno središče, naj bo zbirališče vseh avstrijskih narodov — in ti imajo gotovo prav.

Po novem letu zborujeta **češki** in **gališki** deželni zbor, ker imata več nujnih važnih reči rešiti.

Štiridesetletnica cesarjeva je bila po njegovej lastnej želji vzrok jako mnogim dobrotnim napravam v Avstriji. Napravilo se je čez 400 dobrodelnih naprav, 600 vstanov itd. Vsi v dobre namene poklonjeni zneski znašajo 16,180.244 glđ. Res lep denar, in vendar v tem še nikakor ni vse všteto kar se je storilo v korist človeštvu povodom štiridesetletnega vladanja našega presvetlega cesarja.

Mariborski nemčurji razsajajo, ker je minister obljubil, da se bode bodoče leto podučevalo na tamošnji gimnaziji nekaj reči v slovenskem jeziku.

Kaj je novega po širokem svetu?

Na **balkanskem** poluotoku vre in ni pravega miru. Listi poročajo kot govorico, da bi se bili Avstrija in Rusija približali v svojih mislih o tem, kako dalje ravnati v jugoslovanskih deželah. **Peter Karagjorgjevič**, ki si je prisvajal pravice do srbskega prestola, umrl je na morji, ko se je peljal iz Opatije v Črno goro.

Srbi so dobili novo ustavo, po kateri nima kralj več toliko pravic. Vtegnejo dobiti tudi nove ministre iz večine sedanje skupščine, ki je te dni zborovala in se s kraljevim govorom zaključila. Bati se je vendar, da še ne bode kmalu miru doli.

V **Italiji** se vlada trudi, kako bi si za vselej zagotovila papežu ukradeno deželo z glavnim mestom Rimom; toda Italijani sami se oglašajo, da naj se dá uropano nazaj; isto zahtevajo bolj in bolj verni možje tudi med drugimi narodi. Kamen se je jel valiti z goré — težko ga bode ustaviti!

Kaže se, da se Rusi in Francozi res zblizuajo, kar je brez dvoma naperjeno zoper Nemce. Ruski veliki knez Vladimir je bil dlje časa v Parizu.

Francozi pa se še vedno bijejo za generala Bulanže-ja — in zoper njega. Ne vé se, bode-li zmagal v Parizu pri volitvi ta mož, ki vtegne vročerkvne Francoze še v marsikako neumnost zaplesti.

Evropci zasledujejo arabske roparje, ki lové zamorce, da jih prodajajo za sužnje. Eno ladijo so vjeli ter oprostili 140 sužnje.

Piše se nam:

Svibnje. — Iz vseh strani se sliši, da je bilo lansko leto še precej rodovitno. Tudi pri nas smo pridelali, hvala Bogu, vsega še dokaj in ne bode se nam treba bati dolge zime. Tudi vina je še po srednji letini. Ali kaj je pomagano, ker vsi poljski pridelki nimajo nobene cene; jedino orehi so šli dobro v denar in pa debeli prešiči se prodajo lahko, če bi bili.

Pri nas so želeli zakupniki lova od deželnega zbora take postave, po katerih bi bil vsak posestnik zavezan, sadno drevje ali poljske pridelke na gotov način zavarovati proti poškodovanju divjačine, sicer pa ne bi dobil nobeden poškodovanec povračila za škodo, katero mu je povzročila divjačina. No, ta bi bila tudi lepa, da bi moral gospodar vse svoje njive zagraditi, da bi mu zajci škode ne delali.

Visoki deželni odbor pa se je pri izdelovanju novega postavnega načrta oziral pri pretresovanju tudi na kmeta, ter pravi, da se mora prednost dajati kmetovalcu, kot veliko važnejšemu faktorju pred lovcem.

Pri sestavljanju tega zakona oziralo se je res na Štajerski zakon, a vendar se je moralo tu veliko preurediti, da ne bode kacega dvoma. Dotični načrt se je obravnaval v 14. seji deželnega zbora dne 24. novembra 1887. leta in je bil tudi sprejet. Bistveno je po tej postavi to, da ima lovski zakupnik tistega kraja, v kateremu se je po divjačini ali po lovu škoda povzročila, dotičnemu poškodovanemu posestniku škodo povrniti. Rok za take pritožbe, katere se vlagajo pri političnem okrajnem oblastvu I. stopinje, je 14 dni po tem, ko je poškodovanec za škodo izvedil. Ta načrt postave utegne potrjen biti.

Banjaloka v Kostelu. — Kostelci smo postisnjeni v zarečje Kolpe, obdani od treh strani od naših bratov Hrvatov, od katerih nas loči imenovana reka. Le od četrte strani tišče v nas Kočevci. Tudi mi smo stavili 40letnico vladanja Nj. Velikanstva presvetlega cesarja in sicer času in okoliščinam primerno in prav dostojno.

Kostelci, potomci Bošnjakov, morali so zapustiti svojo prvotno domovino bežaje pred krutimi sovražniki Turki in naseliti se to stran Kolpe. To svedočijo najbolj imena vasi, ki se enako glase z onimi bosniškimi, kakor: Banjaloka, Selo, Lipovac, Matvoz, Drežnik itd.

Navdušeni smo se spominjali na naše očete stare Slované, katere je osoda premenila v Slovence, zveste podanike naše mogočne in slavne Avstrije. Zato smo se zbrali s krajnimi šolski svetovalci in mnogo občinstva z gospodoma župnikom in učiteljem v 3. dan meseca grudna t. l. po dokončanej svetej maši v šolskem poslopji, kjer so č. gospod župnik Matija Grzin prav primerno ogovorili vse skupaj tako, da je vsacega starega in mladega poslušalca srce vsplamtilo v navdušenost. Zato pa je trikratni „živio“ našega cesarja Franca Jožefa I. krepko razlegal se med šolskimi stenami in še daleč po obližji. Na to je bila obdarovana — mimo grede omenjeno — šolska mladina s kruhi in knjižico „Naš cesar“. Zapela je šolska mladina marsikatero patrijotično in druge pesni, na kar je bila izpuščena in imela 3. dan t. m. šolki praznik. K — c

Domače vesti.

(Premembe pri uradnikih.) G. sodnijski pristav gre iz Ribnice v Šmarje na Štajersko, na njegovo mesto pride novo imenovani pristav g. Anton Rozina. V Krškem pomaga pri davkarji vajenec g. Brile.

(Okrajnimi šolskimi nadzorniki na Dolenjskem) so imenovani: Za Kočevski okraj g. Ivan Komljanec, učitelj veronauka na gimnaziji v Kočevji; za okraj Krški g. Fran Gabršek, nadučitelj v Krškem; za okraj Novomeški g. Andrej Senekovič, ravnatelj gimnazije; za okraj Črnomeljski g. nadučitelj Anton Jeršinov; za okraj Litijski g. Josip Bezljaj, učitelj na meščanski šoli v Krškem.

(V Ribnici) je izvoljen za župana notar in posestnik g. Erhovnic; svetovalca sta gg.: Višnikar in Pauser.

(V Krškem) je imelo bralno društvo 29. dec. l. l. občni zbor in volilo v odbor gg.: Dr. Pučko, notar, Lončar, davčni nadzornik, S. Križman, davčni pristav, Ferk, sodni pristav in Frank, geometer.

(Za častnega člana) izvolila je g. Josipa Gorupa tudi „Narodna čitalnica“ novomeška na izvenrednem občnem zboru dne 2. t. m.

(V Krškem) je uniformovana meščanska garda poklonila dne 29. dec. svojemu načelniku gospodu Karolu Šener-ju v priznanje njegovega desetletnega vrlega poveljništva ter njegovih velikih zaslug za to društvo srebrno kupico.

(V Kostanjevici) se je 27. dec. ustanovila kmetijska podružnica, ki si je volila za predsednika č. g. župnika Damijana Pavliča. Bog daj dober uspeh!

(„Narodna čitalnica“) v Novem mestu priredi svojim udom leta 1889. te-le predpustne veselice: 19. januarja: Plesna veselica. 2. febr.: Vodnikova svečanost skupno z „Dol. pevskim društvom“ (s posebnim programom). 16. februarja: Plesna veselica. 5. marcija: Maskerada s sodelovanjem „Dolenjskega Sokola“. Pri Vodnikovi svečanosti in pri maskeradi svira oddelek mestne godbe. Pri maskeradi imajo maske brezplačen vstop; nemaskirani plačajo pri vstopu 30 kr. globe in prejmejo neko šaljivo stvar. Začetek vsakokrat ob 8. uri.

(„Bralno društvo“) v Kostanjevici priredi letošnji predpust in sicer: 2. februarja „Vodnikovo svečanost“ s posebnim sporedom; 17. feb. „veselico s petjem, godbo, tombolo i plesom“, in 3. marca na pustno nedeljo „maškarado“.

* (Šole so zaprte) v Št. Jerneji in v mnogih krajih Novomeške okolice zaradi koz.

† (Umrli) je 10. t. m. kontrolor glavne davkarije Novomeške, gospod Franc Kovačič po daljšem bolehanju. Pogreba vdeležila se je najodličnejša gospoda in mnogo ljudsta. — Naj blagi mož v miru počiva.

(† Umrli) je na kozah č. g. K. Demšar, kaplan pri sv. Križu pri Kostanjevici. Ko je bil v najhujši vročini, je odprl okna in se prehladil. Koze se po Krškem okraju zelo širijo.

(V Ljubljani) je umrl bogat žitni trgovec A. Dreo, ki je zapustil 700 tisoč, brez testamenta. Bil je samec. Daljni sorodniki na Štajerskem bodo za njim podedovali.

(V Leskovcu pri Krškem) pokopali so 22letno deklico Marijo Butkovec, ki je v svoji znameniti oporoki mej drugim tudi volila 50 gld. krškim pevcem, da jej poslednjikrat v slovo zapojó nekatere, njej tolikanj priljubljene žalostinke. Starosta pevcev, gosp. Šuštarich, poje že nad pol stoletja, a jednacega slučaja še ni doživel nikoli. Ta priprosta deklica nam je očiten dokaz, kako naš narod ljubi lepo ubrano petje. Blaga pokojnica naj pa počiva v miru!

* (Ogenj) nastal je pretečeno nedeljo t. j. 13. t. m. ponoči v manjši prodajalnici gospoda J. Ogorevca na velikem trgu. Menda se je ogenj zatrosil iz železne peči, ker je v isti bližini blago tlelo.

(Ogenj) Stariši, pazite na svoje otroke! Mnogokrat so otroci vzrok velike nesreče. Tako bilo bi kmalu tudi 18. dec. pr. leta na Velikem Osolniku poleg Roba, kjer so bili otroci zakurili pod nekim kozolcem. Pretila je velika nesreča, ker vas je precej velika, na hribu in brez vode. K sreči so ljudje hitro prišli na pomoč, da so

ogenj zadušili še o pravem času, da se ni razširil, sreča, da ta dan ni bilo vetra. Zgorel je samo kozolec.

(Pri loteriji), katero je napravila „narodna čitalnica“ novomeška na Silvestrov večer, izžrebalo se je teh 40 števil: 52, 109, 275, 428, 449, 485, 502, 531, 599, 654, 1059, 1062, 1124, 1181, 1219, 1237, 1591, 1636, 1820, 1995, 2005, 2137, 2206, 2212, 2233, 2340, 2378, 2391, 2556, 2561, 2644, 2628, 2754, 2856, 2877, 2887, 2908, 2914, 2956, 3000. Na zahtevanje se bodo dobitki poslali dobitniku, ako se oglasi do 20. jan. t. l. in ako se priloži srečka dobitnica; inace zapade dobiček na korist društvu.

(Pri efektivni loteriji) „Prost. požarne brambe“ v Žužemberku dne 26. dec. 1888 so bile vzdignene nastopne številke: 2, 21, 26, 129, 131, 138, 151, 166, 167, 181, 183, 205, 213, 233, 272, 320, 418, 437, 438, 459, 467, 470, 502, 507, 645, 646, 689, 706, 709, 765, 788, 796, 798, 806, 815, 860, 932, 934, 941, 978, 1013, 1021, 1022, 1075, 1123, 1195, 1202, 1250, 1269, 1355, 1424, 1427, 1439, 1453, 1470, 1475, 1518, 1579, 1594, 1620, 1692, 1703, 1710, 1712, 1731, 1739, 1762, 1797, 1806, 1828, 1847, 1868, 1890, 1900, 1949, 1953, 1962, 1970, 1974, 1997.

(Slovstvo). Veleučeni naš rojak, č. g. dr. Mihael Napotnik, c. kr. dvorni kapelan, kn.-šk. konzist. svetovalec Lavantinski, ravnatelj c. k. zavodu za višo vzgojo duhovnikov pri svetemu Avguštinu na Dunaju, spisal je knjigo pod naslovom: „Sveti Viktorin, škof Ptujski, cerkveni pisatelj in mučenec“. Njegovo življenje in delovanje na podlagi najstarejših virov in po najnovejših pripomočkih. Ker po tej knjigi povprašuje mnogo rojakov, duhovnikov in posvetnjakov, kje da se dobi in po kateri ceni, naznanjamo, da se ta knjiga dobi pri pisatelju in založniku č. g. dr. Mih. Napotnik-u, Dunaj (I. Bez. Augustinerstrasse Nr. 7. Augustineum), po 1 gld. 50 kr., in pri J. Krajcu v Novem mestu po isti ceni.

Dom in Svet, leposloven list, izhaja v Ljubljani po enkrat na mesec. Letos prične drugo leto nekoliko povečan in stane 2 gld. List izvrstno vreduje g. dr. Lampe v Marijanišču. Pripočamo ga toplo vsem izobraženim zlasti pa naši mladini. Našla bode v njem izborne duševne hrane brez vsacega strupa. Prav posebno pa bode obračal g. vrednik na dve strani svojo pozornost: objavljaj bode mične povesti, pa skrbno poročal o domačem slovstvu. Sezite po listu, vrli slovenski dijaki, nada naša! Naročite si ga roditelji, izgojitelji, sploh vsi, kojim je skrb za mladino — podali jej bodete z listom res najboljše razvedrilo in poučilo!

Razne vesti.

* (Koliko stane oboroženi mir*). Od l. 1878 do letos izdale ste samo Avstrija, Francoska, Nemčija, Italija in Rusija nad 40 milijard (ena milijarda je 1000 milijonov) za vojskine priprave. Pri tem pa je v preteklem letu francoski vojni minister tirjal od vlade še dovolitev pol milijarde — za mir; nemški admiraljat zahteval je tudi zadnjič od „Reichstaga“ dovolitev 117 milijonov za pomnožitev nemške mornarice, tudi Avstrija žrtvuje letos okolo pol milijarde v ta namen. Italija celo si puli glavo, kako bi mogla še bolj obložiti svoje uže preveč obložene podanike, da skupijo ogromno svoto 144 milijonov, katere potrebuje vojni minister za ojačenje italijanske vojne sile.

Ako primerjamo uhodne dobičke raznih evropskih držav, vidimo, da ima Francija poprečno letnih 4 milijarde in 200 milijonov dohodka; Nemčija 3 milijarde in 300 milijonov; Avstrija 2 milijardi in 400 milijonov; Italija 1 milijardo in 700 milijonov.

Potrošijo pa poprečno v vojskine naprave: Francija letnih 555 milijonov; Nemčija 472 milijonov; Avstrija 247 milijonov; Italija 239 milijonov. Po tem takem potroši Francija eno osmino vsega dohodka v vojskine namene; Avstrija deveti del, Italija in Nemčija pa sedmi del.

Preračunilo se je, da more Nemčija v času vojske postaviti na noge armado od 7 milijonov mož, Italija pa samo 2,626,000, akoprav se računni prebivalstvo Nemčije na 46,856.000 oseb in prebivalstvo laškega kraljestva na 29 944.000 duš.

* (Kako se dobro svinjina osoli.) Za kaci 50 kil svinjine, vzemi 4 kile kuhinjske soli, 30 dek solitra, 20 dek sladkorja. Vse to raztopi v 30 do 35 litrov vode in kuhaj to toliko časa, dokler jajce v tej vodi ne plava. To je omaka za svinjsko meso, ki se naj polije ž njo, kedar se je ohladila. V tej omaki naj se pusti 14 dni. Kedar vzameš meso iz omake, suši naj se na zraku en dan, potlej ga obesi v dimnik. Tako osoljeno meso bode prijetno, in ni se ti bati črva po leti.

* (Lepo doto) bo imela nadvojvodinja Marija Valerija, hčer presvitlega cesarja Franca Jožefa I., ki se je zaročila o letošnjih božičnih praznikih z nadvojvodo Francem Salvatorjem. Kot premoženje jej dajo 2,000.000 (dva milijona) goldinarjev in zraven tega jej obeča presvitli cesar še vsako leto 100.000 (sto tisoč) goldinarjev. Ženin nadvojvoda Franc bo imel dote 20.000 gl. na leto. Take dote so redke, kakor so redke cesarske hčere. V cesarski hiši na Dunaji pripravljajo stanovanje sedanjima zaročencema za tisti čas, ko se poročita, ker presvitli cesar in cesarica nočejo biti oddaljeni od svoje najmlajše hčere. Listi pišejo veliko o ljubeznivosti, kakor tudi o nardarjenosti in lepi vzgoji nadvojvodinje Valerije.

* (Velika nesreča na železnici) se je pripetila nekaj dni po novem letu. Na železnici mej Karlovcem in Reko, pri postaji Meja odtrgala je burja od tovornega vlaka osem vagonov in jih vrgla čez nasip. S postaje v Plazéh prišel je lokomotiv na pomoč. A komaj je sprevodnik Gregorič stopil iz voza, že ga je prijel burja in odnesla — mrtev padel je na tla. Razen njega je mrtev tudi sprevodnik Šleining in jeden težak, ranjen sprevodnik Cermak. Vagoni, ki jih je burja vrgla čez nasip so popolnoma zdrobljeni. Burja bila je tako močna, da se je stro, jevodja le z največjim naporom vzdrževal na stroji-da ga ni vzela.

Listnica uredništva.

Belokranjec: Vaš spis je v podobni obliki že natisnjen. Gosp. J. Z. iz Bl.: Vošilo v tej obliki bi le mej naznanili proti plačilu natisnili, a došlo je prepozno. — Neimenovanemu: Vam in drugim povemo, da spisov, ki so namenjeni, koga osramotiti, tudi za denar ne sprejmemo; sicer pa tudi družih spisov ne, če niso s pravim imenom podpisani. Sme se pa vsak dopisnik zanesti, da njega ime tajno ostane. — Gosp. J. P. v K.: Vas spis zanimiv; ob svojem času pišemo Vam o tem.

M. B. Polh. Gr.: Vaša pesmica za naš list nima pomena. Zato je nismo natisnili — zlasti, ker nam pomanjkuje prostora.

Žitna cena v Novem Mestu 14. januarja 1889.

Domače pšenice mernik 1 gld. 90 kr., Debelače (koruze) 1 gld. 45 kr., Soršice 1 gld. 60 kr., Rži 1 gld. 50 kr., Ječmena 1 gld. 50 kr., Ajde 1 gld. 25 kr., Ovs 70 kr., Krompirja 80 kr.

Loterijske srečke.

Gradec 5. januarja	24	66	51	38	15
Trst 12. „	52	77	69	73	1

Za popravo hiše katol. družbe rokodel. pomočnikov v Rudolfovem so darovali:

Gg.: J. Strupi 2 gl., Hönigman 2 gl., L. Gerjol 5 gl., Neimenovan duhoven 5 gl., Mit. g. knezoškof Missia (zopet) 20 gl., V. Lavtar 2 gl., A. Nemec 1 gl., P. Teran 2 gl., J. Gregorič 5 gl., Neimenovan 1 gl., A. Stenovec 5 gl., G. Maloverh 1 gl. 50 kr., J. Vidmar 1 gl., J. Šega 3 gl., P. Ribnikar 2 gl., J. Železnikar 5 gl., gospica M. Gap 50 gl., gospa M. Tome 20 gl., A. Kumer 1 gl., M. Videmšek 5 gl., A. Jaklič 5 gl., Iv. Kramarič 2 gl., Aleš Jenko 5 gl., J. Šafer 1 gld.

Zahvala.

Za milo sočutje mej boleznijo in ob smrti našega nepozabljivega soproga, oziroma očeta in tasta, gospoda

Franc Kovačič-a,

kontrolorja c. kr. glavne davkarije v Rudolfovem, zahvaljujemo se za mnogobrojno spremstvo in krasne vence vsem p. n. gospodom souradnikom, preč. duhovenstvu, sl. meščanski gardi, gospodom pevcem „Dol. pevskega društva“ za lepo ginljivo petje, in vsemu meščanstvu; vsem najtoplejo zahvalo.

Novomesto, 14. januarja 1889.

[12]

Rodbina Kovačič.

Oznaniło.

Ker v večih krajih po Dolenjskem ljudje močno in epidemično na kozah bolehaajo, je prihodnji somen] v Rudolfovem (Novem mestu) 22. januarja iz zdravstvenih razmer prepovedan.

Rudolfov dne 13. januarja 1889.

C. kr. vladni svetovalec in okrajni glavar:

[11]

Ekel I. r.

Podpisani priredi vsled ognja v njegovi prodajalnici

veliko razprodajo

blaga za moške in ženske obleke (blago je namreč nepoškodovano, samo vkajeno od dima). Prodajalo se bo pod navadno kupovalno ceno in sicer od 20. januarja naprej. K mnogobrojnemu obisku vabi

Josip Ogoreutz,

trgovec v Rudolfovem.

[13]

Dr. VALENTINA ZARNIKA ZBRANI SPISI.

I. Zvezek:
PRIPOVEDNI SPISI.

Uredil
Ivan Železnikar.

Vsebina: Životopis dr. Valentina Zarnika. — Ura bije, človeka pa ni! — Maščevanje usode. — Razni spisi: Iz državnega zbora. — Pisma slovenskega turista.

Knjižica je jako elegantno, po najnovejšem uzorci in res krasno vezana. Utisnena je na sprednji strani podoba dr. Zarnikova v zlatu in pridejan tudi njegov lastnoročen podpis. Cena knjižici je 1 gld., s pošto 5 kr. več. Dobiti je v „NARODNI TISKARNI“ v Ljubljani. [170—4]

Prodaja svinj v grajščini Pleterje pri Št. Jerneji.

Ker se bo svinjoreja opustila, prodale se bodo prihodnji četrtek 17. t. m., to je na sv. Antona dan ob 10. uri dopoldne pri grajščini po javni dražbi naslednje živali:

Ena še ne dve leti stara svinja sufolskega plemena z 9 mladiči.

Ena še ne dve leti stara svinja sufolskega plemena, ki bode kmalo vrgla.

Tri enoletne svinje sufolskega plemena, mejnjimi dve breje.

En dveletni plemski mrjasec iz slavnoznane svinjarne A. Wranitzky-ja na Moravskem.

En enoletni mrjasec.

En polletni plemski mrjasec, izvanredno lep.

Eno polletno prase za rejo. [8]

2 meterska centa lepega prediva

je cenó na prodaj v grajščini Otočce, pošta Št. Peter pri Rudolfovem. — Več se izvé ravno tam.

Dve hiše na prodaj pri Trebnjem.

Prva pripravna za štacuno, je že blizu 10 let gostilna in trafika, obstoječa iz 4 sob., kleti, kuhinje in drugih gospodarskih poslopji, in njiv za 6 mernikov setve; je na prodaj za 1600 gld.

Druga na Mrzli luži pri mali cesti, obstoječa iz 3 sob., zraven stoječe kovačnice, in drugih gospodarskih poslopji, kakor kleti, hleva, poda itd. Njive za 15 mernikov setve, in to za 1500 gld. pod ugodnimi pogoji, iz proste roke pri gosp. Matiju Ladihu v Trebnjem, posestniku teh dveh hiš. [2—2]

Narodna knjižnica. I. zvezek.

POBRATIMI.

Roman. Spisal dr. J. Vošnjak.

Elegantno vezan. 1 zv. 20 kr.

Dobiva se pri J. Krajeu v Novem mestu in v Narodni tiskarni v Ljubljani. [176—3]

V Cerkljah na Dolenjskem, pri cesti, je z opeko zidana in pokrita, za prodajalnico ali gostivno pripravna

nova hiša, [4—2]

s tremi prostornimi sobami, kuhinjo in kletjo, zraven hlev, skedenj in lep vrt z mladim sadnim drevjem zasajen, na prodaj za gotovi denar, ali pa se da v najem. — Kaj več se izvé pri vredn. „Dol. Nov.“

Pred kratkim časom prizadela me je nesreča požara mojih poslopji. K sreči bil sem pri zavarovalnici

Franko-Hongroise

zavarovan, toda ona izplačala me je po njenem glavnem zastopniku za Kranjsko, gosp. Jos. Paulin-u v Ljubljani in gosp. Bartel-u nadučitelj v Semiču, do krajarja popolnoma celo zavarovalnino in jako hitro, da se čutim dolžan naj toplejšo zahvalo izrekati in vsem posestnikom oni zavod res kot nar boljše priporočati.

[5]

Jože Klein.

posestnik v Semiču.

Prodajalnica, z mešanim blagom, dobro obiskovana, v prav obljudenem kraju na Kranjskem, tik železnice, se po ugodnih pogojih v najem dá. — Kje, pové vred. „Dol. Novic“. [178—2]

Vabilo.

Posojilnica v Črnomlju, registrovana zadruga z neomejeno zavezo, ima svoj redni občni zbor dne 3. februarja t. l. ob 3. uri popoldne v posojilnični sobi na glavnem trgu h. št. 11.

Dnevni red:

1. Poročila ravnatelja o stanju in delovanju posojilnice.
2. Predlaganje računa za 1888 in sklepanje o razdelitvi čistega dobička.
3. Posamezni nasveti.

Vse društvenike k obilni vdeležitvi vljudno vabi

[9—1]

Načelstvo.

Kranjska vazelina

se dobiva pri

„brata Wakonigg“ v Radečah na Dolenjskem

po pošti pošiljana v kositarskih posodah po 25, 35 in 65 kr., v lesenih po 4 in 8 kr., prodajalec rabat. Priporoča se c. kr. žandarjem. [10—4]

Hiša na prodaj

v Kandiji pri Novem mestu,

ležeča ob veliki cesti, z različnimi gospodarskimi poslopji, za gostilno dobro pripravna, tudi polja za 30 mernikov setve. Prodá se takoj. — Kje pove vredništvo „Dol. Novic“. [7—1]

Dobro ohranjeni klavir

je po nizki ceni naprodaj! — Kje, pove vredništvo „Dolenjskih Novic“. [6—1]